

Çeşitli Yönleriyle
KERBELA
(Tarih Bilimleri)

I. Cilt

EDITÖR
Doç. Dr. Alim YILDIZ

T.C. BAŞBAKANLIK
TANITMA FONU

KÜLTÜR ve TURİZM
BAKANLIĞI

SIVAS - 2010

DİNİ BİR FENOMEN OLARAK KENDİNİ KIRBAÇLAMA VEYA FLAGELLANT HAREKETİ

Dursun Ali Aykıt

Giriş:

Kırbaçlama denilen olgu, tarih boyunca çeşitli amaçlar çerçevesinde kullanılmıştır. Bunlardan belki de ilki, bir cezalandırma biçimidir ki bu, en yaygın olan şeklidir. Aynı zamanda te'dip (disipline etmek), tövbe etmek, bir acıyı paylaşmak gibi birtakım dinî gayeler çerçevesinde de kendi kendini kırbaçlayan bireyler var olagelmıştır. Ayrıca kırbacın, 'erotik' birtakım tutku ve hazzı artırmaya yönelik kullanımı da burada zikredilebilir. Ancak bu tebliğimizde, kısaca antik dinlerde dinî bağlamda kendini kırbaçlamaya değindikten sonra kırbacın bir cezalandırma aracı olarak Yahudilik ve Hıristiyanlık'taki referanslarına dikkatleri çekeceğiz. Ardından asıl mesele olan, kişinin kendi kendini dinî gayeyle kırbaçlamasını ve Hıristiyanlık'taki Flagellant Hareketi'ni (Kendini Kırbaçlayanlar Hareketi) ele almaya çalışacağız.

Antik Dinlerde dinî Bağlamda Kendini Kırbaçlama

Lütuf elde etmek için bedeni cezalandırma, Dinler Tarihi'nde çok uzun bir geçmişe sahiptir. Herodot'un bildirdiğine göre Eski Mısırlılar'da, Busiris şehrinde Tanrıça İsis adına yapılan festivalde kadın-erkek binlerce kişi, kendini kırbaçlamaktadır. Hatta Herodot, Mısır'da oturan Karya'luların, bu hususta daha ileri gidip yüzlerini bıçakla kestiklerini ve bunu Mısırlıların bulunduğu bir ortamda yapmadıklarını aktarır.¹

Grektarihçi Plutarch (MS. 46-120) da Spartalı (Lacedaemon/ Yunanistan) gençlerin, Artemis Orthia'nın sunağının önünde kırbaçlandıklarını ve böylece en fazla kırbaça dayananın, bir bakıma diğerlerinden üstünlük elde ettiğini zikrettikten sonra bunun senede bir gün yapıldığını ifade eder.² Bunun da ötesinde bazı kaynaklarda Bomonicae denilen gençlerin, yıllık kırbaçlama

¹ Herodotus, *The History of Herodotus*, I, J. M. Dent & Sons Ltd, London, 1933, s. 144.

² Plutarch, *Moralia*, (terc.: F. C. Babbitt), (Loeb Classical Library), Cambridge, 1961, s. 443-445.

festivalinde ailesinin önünde kırbaçlandığını ve ebeveynlerinin, uygun kaçmayan bir harekette bulunmamaları için çocuklarını öğütledikleri dile getirilir. Zira böyle bir uygulama sonucunda ölmek, çok onurlu bir davranış olarak görülür ve o kişi, büyük bir törenle defnedilir.³

Romalı kadınların da Tanrı Pan adına Şubat'ın on beşinde kutlanan *Lupercalia* festivalinde dinî anlamda bir kırbaçlama yaptıkları belirtilir.⁴ Bu kutlamanın, Mora Yarımadası'nın orta kesiminde bulunan Arkadya'da (Yunanistan) yapılmakta iken bir süre sonra buradan İtalya'ya kadar yayıldığı zikredilir.

Bu festivalde, bir grup erkek çıplak olarak dans eder ve bir taraftan sokaklarda koşarken diğer taraftan da kendilerini ve önlerine gelen kadınları kırbaçlarlar. Kadınlar, bu kırbaç darbelerinden kurtulmak bir yana aksine onların kendilerini kırbaçlamasını arzulurlar. Zira bunun, doğurganlıklarını artıracığına ve kolay doğum yapmayı sağlayacağına inanırlar.⁵

Bir Cezalandırma Metodu Olarak Kırbaçlama:

Hıristiyanlık söz konusu olduğunda kendini kırbaçlama fenomeninin, üç vechesi bulunmaktadır:

- a) Bir cezalandırma metodu olarak kırbaçlama,
- b) XI. yüzyıldan itibaren görülmeye başlayan gönüllü olarak kendini kırbaçlama
- c) Özellikle XII-XIV. yüzyıllarda yaygınlaşan ve bir tövbe aracı olarak yapılan toplu kırbaçlama hareketi.

İnsanlık tarihi değişik suçlara karşılık farklı metotlarla da olsa bir ceza öngörmüş ve bunu uygulayagelmiştir. Bu açıdan suçluyu 'kırbaçlama' da bir cezalandırma şekli olarak oldukça yaygındır. Tesniye Kitabı'nda Yahudilerin, kırbaçlamayı uyguladıklarına dair şöyle bir metin bulunmaktadır:

“Kişiler arasında bir sorun çıktığında, taraflar mahkemeye gittiğinde, yargıçlar davaya bakacak; suçsuzu aklayacak, suçluyu cezaya çarptıracaklar.

³ William M. Cooper, *Flagellation and the Flagellants: A History of the Rod in All Countries from the Earliest Period to the Present Time*, (Milward Press), London, 2008, s. 41-42.

⁴ Juan Hernandez, 'Cactus Whips and Wooden Crosses', *The Journal of American Folklore*, 76.301, (Temmuz-Eylül), 1963, s. 216; Cooper, *Flagellation and the Flagellants*, s. 39-40.

⁵ Anonim, *History of Flagellation Among Different Nations*, (Medical Publishing), New York, 1920, s. 35.

Eğer suçlu kişi kamçılanmayı hak ettiyse, yargıç onu yere yatırtacak ve önünde suçu oranında sayıyla kamçılatacak. Suçluya kırk kırbaçtan fazla vurulmamalı. Kırbaç sayısı kırkı aşarsa, kardeşiniz gözünüzde aşağılanabilir”.⁶

I. Krallar ve II. Tarihler Kitabı’nda Süleyman’dan sonra kral olan Rehoboam, kendinden af dileyen Yeroboam ve taraftarlarına şöyle der: ‘Babam sizi kırbaçlarla yola getirdiyse ben sizi akreplerle yola getireceğim’.⁷

Tesniye, I. Krallar ve II. Tarihler kitaplarındaki bu anlatımın yanında İsa’nın da Tapınağı bir ticarethane şekline getiren insanlara kızdığı ve ‘ipten bir kırbaç yaparak’⁸ oradakileri kovuşturduğuna dair bilgiler bulunmaktadır. Yine İsa, çarmıh hadisesinden önce kırbaçlanacağını⁹ da bildirmektedir.

Bu hususta İnciller de İsa’nın haça gerilmeden önce ‘kırbaçlandığını’¹⁰ aktarmaktadır. Roma döneminde havarilerin, İsa’nın söylemini uygulamaya çalışmalarından dolayı Sanhedrin’de ‘kırbaçlandıkları’¹¹ zikredilmektedir. Pavlus da konumu ile ilgili bilgi verirken kendisinin Hıristiyanlığı yaymak için çok fazla gayret ettiğini, hapse girdiğini, sayısız kere dayak yediğini, kaç kez ölümle burun buruna geldiğini anlatır ve “Yahudilerden beş kez otuz dokuz kırbaç yediğini”¹² belirtir.

Buradaki otuz dokuz sayısı önemlidir. Zira yukarıdaki metinde de görüldüğü üzere Tesniye’nin suçluya kırk kırbaçtan fazla vurulmaması emri, buradaki sınırlandırmada temeldir. Ayrıca cezanın uygulandığı kırbaçın, biri uzun ve diğer ikisi kısa olmak üzere üç kayışının bulunması ve dolayısıyla bu kırbaçla on üç kere vurulduğunda bunun otuz dokuza tekabül etmesi¹³, Pavlus’a uygulanan cezanın neden kırk olmadığı gösteren önemli bir ayrıntıdır. Tabiki burada zikredilenler ‘kendi kendini kırbaçlamadan’ daha çok bir ceza çeşidi örnekleridir.

⁶ Tesniye, 25:2-3. Ayrıca Tanah’da II. Samuel, 7:14; Eyüp, 9:34 Süleymanın Meselleri, 26:3 metinlerinde de cezalandırma olarak kamçulamaktan bahsedilmektedir.

⁷ I. Krallar, 12:11, 14; II. Tarihler, 10:11, 14.

⁸ Yuhanna, 2:15.

⁹ Matta, 20:19.

¹⁰ Luka ve Yuhanna İncili’ne göre Pontius Pilate, İsa’yı Roma hukukuna göre kırbaçlayıp serbest bırakmayı düşünür, fakat bu gerçekleşmez (Luka, 23:16, 22; Yuhanna, 19:1). Ancak Matta ve Markos İncillerine göre ise İsa, çarmıha gerilme hükmüne çarptırıldıktan sonra kırbaçlanır (Matta, 27:26; Markos, 15:15).

¹¹ Rasullerin İşleri, 5:40.

¹² II. Korintliler, 11:23-24.

¹³ Cooper, *Flagellation and the Flagellants*, s. 31.

IV. yüzyılda yaşamış Mısır'lı aziz Pachomius, kurduğu manastırda 'kırbaçlamayı' bir cezalandırma metodu olarak kullanır. Yine Arlesli aziz Caesarius (470-543) ve Aziz Benedict (480-543) gibi batı manastır hayatının kurucuları olan keşişlerin kuralları arasında da kişiler, kırbaçlanarak cezalandırılmaktadır. V-VII. yüzyıl arasında yapılan konsil kararlarında da keşişlerin kırbaçlanabilmesi bir kural olarak bulunmaktadır. Hatta XVII. yüzyıla kadar kilise yasasında, bu uygulamaya görülebilmektedir.¹⁴

Hıristiyanlık'ta Kendini Kırbaçlama

İsa'nın çarımh hadisesi gerçekleşikten sonra havarilerin neler yapmaya çalıştıkları üzerinde odaklanan Rasullerin İşleri Kitabı, 'İsa adına' havarilerin kırbaçlanmasını aktardıktan sonra ilgi çekici bir detaya yer verir: Elçiler, Sanhedrin'de İsa'nın adına hakarete yani *kırbaçlanmaya* layık görüldükleri için buradan sevinç içinde ayrılırlar.¹⁵

Pavlus, Korintoslulara yazdığı ikinci mektubunda İsa adına uğradığı zulümleri ve hakaretleri aktarırken şöyle der: 'Mesih uğruna güçsüzlükleri, hakaretleri, zorlukları, zulümleri ve darlıkları sevinçle karşılıyorum. Çünkü ne zaman güçsüzsem, o zaman güçlüyüm'.¹⁶ İşte bu gibi metinler, bir süre sonra kendini kırbaçlayanlar hareketi tarafından ön plana çekilecektir.

Kendi kendini kırbaçlama gibi bir fenomen, Hıristiyanlığın ve manastır hayatının ilk dönemlerinde görülmemektedir. Her ne kadar bazen keşişlerin hatalarını düzeltmek için baş rahipler tarafından cezalandırılmak amacıyla kırbaçlandıkları zikredilse de bu, dinî bir motivasyon sonucu kendini kırbaçlamadan farklı bir olgudur. Kuzey Afrika'da MS. II-III. yüzyılda ortaya çıkmış *Adamites* yani Ademiler diyebileceğimiz bir grup, cennetten düşüş öncesi Adem ve Havva'nın hayatını kendilerine model olarak alıp toplum içinde dahi çıplak gezerler. Bunlar kiliselerine, 'Cennet' der ve Aden Cennetinde olmadığı için evliliğe karşıdırlar. İşte bunların en önemli ritüellerinden biri de kendilerini kırbaçlamaktır.¹⁷

İlk Haçlı Seferinin (1096) yapılmasında vaazlarıyla çok etkin bir rol oynayan Peter the Hermit'in, kendini kırbaçladığına dair bilgiler bulunmaktadır.

¹⁴ F. J. Courtney, 'Flagellation', *New Catholic Encyclopedia*, V, Washington DC, 1967, s. 954.

¹⁵ Rasullerin İşleri, 5:41.

¹⁶ II. Korintoslular, 12:10.

¹⁷ <http://www.newadvent.org/cathen/01135b.htm> (03.03.2010).

XI. yüzyılın sonlarında Cardinal Damian, kendini kırbaçlamayı bir kefaret yolu olarak belirtmiş ve kendisine taraftar kitlesi de bulmuştur.¹⁸ Hatta Cardinal Damian, 'eğer kişi 1000 kez kendini kırbaçlarsa, bu 10 Mezmur okumanın yerine geçer' demektedir.¹⁹ İtalyan azizlerden biri olan Dominic Loricatus'ın (995–1060) yaşadığı dönemde, insanların günahlarının affedilmesi için endüljans gereklidir. Böylece günahlarınızı itiraf edip ardından bunun karşılığını ödediğinizde sizin günahlarınızı rahipler affedebiliyordu.

Bu dönemde dillendirilen kurallardan biri de 'eğer cebinden ödeyemezsen, bedenine ödemelisin'. İşte bu bağlamda keşişlerin, paralarının bulunmamasından dolayı kendilerini kırbaçlamayı seçtikleri aktarılır. Zira Dominic Loricatus'un, İsa'nın dirilişi anısına kutlanılan Easter öncesindeki 6 günlük sürede kendini 300.000 kez kırbaçladığı belirtilir.²⁰

Dominiken tarikatının kurucusu Aziz Dominic'in (1170-1221) de kendini kırbaçladığı aktarılır.²¹ Ayrıca Engizisyon mahkemeleri ve buralara getirilen kişilere uygulanan cezanın, genellikle Dominiken tarikatı mensupları tarafından yapıldığını ve kırbaçlamanın çok normal bir ceza olarak uygulandığını da belirtmek gerekir.

Fransiskan tarikatının kurucusu Assisili Francis (1182 –1226), Hıristiyanlık içinde mistik yönü çok dikkat çeken bir kişidir. Dünya nimetlerini terk edip tam bir asketik hayat yaşamayı seçtikten sonra onun, caddelerde çıplak gezdiği, kuru ot yediği ve sokaklarda oynayan çocukların kendisini sopalarla dövmesine müsaade ettiği bildirilir.

Kendi tarikatını kurduktan sonra ilk olarak kadın üye kabul etmez. Ancak bir süre sonra kendisi gibi mistik bir yaşam tarzının peşinde olan Clara Seiffo isimli bayan da onun grubuna katılır. İşte Francis ve Clara'nın da içinde olduğu hareketin mensupları, beraber ibadet edip birbirlerini kırbaçlarlar. Ayrıca kadınlara yönelik bir grup kuran Clara'nın kendisi de dinî gayeyle kırbaçlamayı bir uygulama olarak takip etmiştir.²²

¹⁸ Hernandez, 'Cactus Whips and Wooden Crosses', s. 216; Rufus M. Jones, 'Flagellants', *Encyclopedia of Religion and Ethics*, (Ed. James Hastings), VI, Edinburgh, 1981, s. 49.

¹⁹ Jones, 'Flagellants', s. 49.

²⁰ Edward Gibbon, *The Decline and Fall of the Roman Empire*, <http://www.ccel.org/g/gibbon/decline/volume2/chap58.htm#First> (LVIII. bölüm), (09.03.2010).

²¹ Jones, 'Flagellants', s. 49.

²² Cooper, *Flagellation and the Flagellants*, s. 70-71.

Flagellant Hareketi

X ve XI. yüzyıllar, Hıristiyanlıkta mistik yaşama dair önemli gelişmelerin ve bu paralelde manastır hayatının yaygınlaştığı bir zaman dilimidir. İşte bu dönemlerde, bedeni aşağılamak, kendileri ve diğerlerinin günahları için tövbe etmek, nefsinin üstesinden gelmek, Tanrısal lütfu elde etmek, ruhun üstünlüğünü kazanmak ve özellikle İsa'nın çilesini paylaşmak isteyen birtakım kişiler, kendini kırbaçlamayı dinî bir araç olarak uygulamaya başlarlar.²³

Bu hususta Hıristiyanlığın, Constantine tarafından 'meşru' ilan edilmesinden önce 'şehitliğin' (martyrdom), İsa'ya en yakın makam olarak algılandığına dikkatleri çekmek gerekir. Ancak Hıristiyanlara yapılan takibatın bitmesinden ve hatta imparatorluğun dininin, Hıristiyanlık olduğu kabul edildikten sonra, şehitliğin yerini 'keşişlik' almaya başlar. Zira kendini kırbaçlama gibi bir olayın ilk olarak 'keşişler' arasında görülmesi de çok şaşırtıcı olmasa gerektir.

Böyle bir uygulamanın topluca ve dinî bir ayin olarak yapılması ilk kez, İtalya'da 1210 civarında Fransiskan tarikatı içinden Padua'lı aziz Anthony'nin (1195-1231) başını çektiği bir grubun, dünyadaki günahlar karşısında İsa'nın kefareti (atonement) olucu rolünü tekrar hayata geçirmeyi istemesiyle başlar.

İşte topluca yapılmaya başlanan bu olgu, 1260'da asıl taraftar kitlesini bulur. Bu hususta yine Fransiskan tarikatına bağlı keşiş Rainer Fasani'nin (XIII. yüzyıl) önemi büyüktür.

Kısa sürede 10.000'e yakın taraftar kitlesi bulan hareket, 1261'de Almanya ve Polonya'ya kadar yayılır. Etkinliğini bir süre sürdüren bu oluşum, birkaç yıl sonra azalmaya başlar.

Ancak XIV. yüzyıla gelindiğinde aşağıda açıklayacağımız birtakım nedenlerden sonra tekrar ortaya çıkar. Bu bağlamda tarih içinde bu hareketin, 1210, 1259, 1296, 1333, 1349, 1399 gibi değişik dönemlerde çıktığını görebilmekteyiz.

Bu hareketin birçok ülkeye yayılmasında kıtlık, veba ve iç savaşlar gibi unsurların etkin olduğunu zikredebiliriz.²⁴

²³ Jones, 'Flagellants', s. 49; Courtney, 'Flagellation', s. 954.

²⁴ Herman Haupt, 'Flagellation, Flagellants', *The New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge*, (ed. G.W. Gilmore) IV, Michigan, 1954, s. 324; Yitzhak Nakash, 'An Attempt to Trace the Origin of the Rituals of Ashura', *Die Welt des Islam*, (New Series), 33.2, (Kasım) 1993, s. 178-179.

Kendini kırbaçlama hareketinin yayılmasında değişik faktörler söz konusudur:

a) 1259 ve 1347-1350 yılları arasında meydana gelen ve Avrupa başta olmak üzere bir çok bölgeyi etkileyen veba, Hıristiyanlarda birçok eskatolojik beklentinin meydana gelmesi için bir uyarı şeklinde anlaşılır. Bu hususta Fransiskan tarikatına bağlı Winterthurlu (İsveç) John, 1348'de meydana gelen büyük deprem ile bu veba salgınını, Tanrının İncillerde belirttiği dünyanın sonu ile ilgili işaretler²⁵ olarak yorumlar.²⁶

b) XIV. yüzyılın başlarında özellikle Avrupa'da çok çetin hava koşulları nedeniyle tarıma dayalı bir hayat hakim olduğu ve yeterli ürün alınmadığı için büyük bir kıtlık baş gösterir. Bundan dolayı da birçok kişi hayatını kaybeder.

c) Mistik bir teolog olan Fiore'li (İtalya) Joachim'in (1135-1202), Teslis doktrini bağlamında yaptığı tarih okuması. Ona göre tarih, Teslisteki unsurlara göre üçe ayrılır: i) Baba'nın çağı ki bu, Eski Ahit'in hükmünün geçerli olduğu zamandır. Burada korku ve kulluktan dolayı yapılan zorunlu bir itaat vardır. ii) Oğul'un çağı ki bu, Yeni Ahit dönemidir. Bunun en büyük özelliği, inancın ve İsa'nın getirdiği öğretilerin hakim olmasıdır. iii) Kutsal Ruh'un çağı ki bu dönem artık sevgi ve özgürlüğün hakim olduğu bir zaman dilimidir. Joachim'e göre Kutsal Ruh çağının başlangıcı, yaklaşık 1260'lı yıllardır.²⁷ Böylece Vahiy Kitabı'nın 14:6. metninde aktarılan 'ebedi İncili', bu şekilde yorumlar.

d) İtalya'da 12-13. yüzyıl arasında meydana gelen *Guelphs* ve *Ghibellines* isimli iki grubun dahili mücadelesi ve kargaşa ortamı. Zira ismi geçen gruplardan *Guelphs*, Papalık taraftarı iken; *Ghibellines*, İmparator Frederick Barbarossa'yı (1122-1190) desteklemektedir. İşte hem İtalya hem de Almanya'daki bu ayrılık, bir iç savaşa ve çatışma ortamına doğru insanları sürüklemiştir. Bu da insanların, tövbe ve buna benzer ritüelleri daha asketik bir biçimde yapmalarına neden olmuştur.²⁸

²⁵ Matta, 24:7'de 'Milletler milletlere, krallıklar krallıklara karşı savaş açacak, değişik yerlerde kıtlık ve depremler olacak' ile Luka, 21:11'de 'büyük depremler, değişik yerlerde kıtlık ve ölümcül hastalıklar olacak' şeklindeki pasajlar, bu dönemde en fazla gündemde olan metinlerdir.

²⁶ Robert E. Lerner, 'The Black Death and Western European Eschatological Mentalities', *American Historical Review*, 86, 1981, s. 534.

²⁷ M. F. Laughlin, 'Joachim of Fiore', *New Catholic Encyclopedia*, VII, Washington DC, 1967, s. 991.

²⁸ Jones, 'Flagellants', s. 49.

e) Ortaçağ söz konusu olduğunda derin bir spekülâtif teoloji ile harmanlanmaya çalışılan kredoların, lokal rahipler tarafından tam olarak algılanmaması da göz ardı edilmemelidir. Zira okur-yazarlık, daha çok elit diyebileceğimiz ve üst kademeyi temsil eden kilise üyelerinde bulunmakta iken; halkın, büyük kesiminin okur yazar olmaması ve bunun yanında bu kitleye hitap eden rahiplerin de yeterli ehliyetlerinin bulunmaması, popüler mistik hareketlerin çıkmasında etkindir.

f) Özellikle mistik akımlar söz konusu olduğunda ‘bedenin aşağılanması ve ruhun yüceltilmesi’ şeklinde formüle edebileceğimiz bir anlayışın, bu hareketin oluşumunda etkin olan bir diğer faktör olduğunu da belirtmek gerekir. Hıristiyan bir çevreden çıkması hasebiyle İsa’nın, çarmıha gerilmeden önce kırbaçlanması gibi bir dinî saik, bu fenomende, bir yöntem olarak algılanmıştır. Böylece İsa’nın çektiği acı veya mutluluk, daha iyi anlaşılır ve aktarılabilir bir hale dönüşür.

İşte 1259 yılında herhangi bir organize olmaksızın Perugia (İtalya) şehrinde tövbe (penitence) için insanlar sokaklara dökülürler ve kendilerini kırbaçlamaya başlarlar. Burada başlayan hareket kısa zaman içinde Kuzey ve Doğu İtalya’ya doğru yayılır. Hatta dönemin tarihçilerinin yazdığına göre beş yaşındaki çocuklar dahi bu kalabalığa katılıp kendilerini kırbaçlarlar. Aktarılanlara göre insanlar tüm günahlarını itiraf ediyor, düşmanlar barıştırılıyor, dünyevi olan herşey reddediliyor ve herkes kendini yaşamın yeni bir manevi safhasına hazırlıyor.²⁹

O dönemde yaşamış Fransiskan tarikatına bağlı bir tarihçi olan Salimbene di Adam (1221-1290) ‘kendini kırbaçlayanları’ şöyle aktarır:

Kendini kırbaçlayanlar, dünyanın her tarafından geliyorlardı. Büyük-küçük, şövalye veya sıradan halktan herkes, başlarındaki Piskoposlar ve din adamları ile beraber kafile halinde şehirlerin içinden kendilerini kırbaçlayarak geçiyordu. Birçok yere barış geldi, insanlar önceden yaptığı yanlış şeyleri düzelttiler, samimi bir şekilde tüm günahlarını rahiplere itiraf ettiler. Onların [kendini kırbaçlayanlar] ağızlarından, insanın değil Tanrının sözleri çıkıyordu ve onların söylemi, kalabalığın sesiydi.³⁰

‘Kendini Kırbaçlayanlar Hareketi’ olarak bilinen ve bu eylemin, topluca yapıldığı en geniş örgütlenme, 1349’da Almanya’da gerçekleşir. Veba’nın doğudan yayılmaya ve büyük bir felaket getirdiğine dair bilgiler yayıldıkça, ‘eğer

²⁹ Agm., s. 50.

³⁰ C. G. Coulton, *From St. Francis to to Dante Translations from the Chronicle of the Franciscan Salimbene (1221-1288)*, London, 1907, s. 190-191.

insanlar yeterli ve içten tövbe ederlerse Tanrı insanları affedebilir' şeklindeki bir ümide dayalı olarak tövbe grupları oluşmaya başlar. Böylece insanlar, büyük gruplar halinde kendilerini kırbaçlayıp Tanrı'dan af dilerler. Bir süre sonra veba'nın giderek yayılmasıyla beraber buna benzer hareketler önce Macaristan ve ardından da tüm Avrupa'ya kadar uzanır. Bu kişiler en temelde veba'nın yönünü değiştirmek ve durdurmak için gayret ederler.³¹

Bu arada İtalya'da da XIII-XVI. yüzyıl arasında yüzlerce kendini kırbaçlayan kardeşlik grupları varlığını sürdürür. 1376'da Floransa'da 25; Venedik'te 6 adet bu tür bir kardeşlik cemaati bulunmakta ve bu grupların herbiri 500-600 kişiden oluşmaktadır. *Scuole dei Battuti* veya *Scoule Grandi* adıyla bilinen bu mistik gruplar, dönemin resmi kilisesinin dışında dinî ve sosyal bir arayış içinde olan laik (yani ruhban sınıfına bağlı olmayan) insanlar tarafından başlatılmıştır. Her türlü insan, bu gruba üye olabilirdi. İsa'nın adına kendini kırbaçlamak ve böylece onun acısını paylaşmak, bu grupların en önemli ritüeliydi. Ayrıca bu uygulamayı yapanların, kurtuluşa ereceğine dair de yaygın bir inanç vardı.³²

Örneğin Florentina'da var olan gruplardan bir tanesi, beyaz bir elbise giyip yürürken kendilerini kırbaçlar. Yine Venedik'te *Scuola di San Giovanni* isimli cemaat, her yıl belirli günlerde bir araya gelir, ayin yapar, kandillerle birlikte önlerinde haç olan kişiyi takip edip yürüyüş esnasında da kendilerine kırbaçla vururlar.³³

Hareketin ilk dönemlerinde gruplar çok iyi organize olmuş ve başlarında mutlaka bir lider ve onun iki yardımcı bulunmuştur. Her kim 'kendini kırbaçlayanlar'a katılırsa, a) bu önderlere itaat edecek; b) günlük harcamalarını karşılamak için en az 4 fenik'e (Alman para birimi) sahip olacak; c) evli ise eşinden izin alacak ve d) grup içindeki tüm insanlarla uyum içinde olacağına dair söz verecektir. Grubun üyelerinin, başka bir cinsiyetten olan kişiyle konuşmaları yasaktı ve onlar, her hangi bir eve de izinsiz giremezlerdi. Ayrıca kendilerine yiyecek-konaklama gibi davetler yapılmadıkça da birşey alamaz ve dilenemezlerdi. Kendilerini ağırlamak isteyenlerin kasabalarında da iki günden fazla kalamazlardı. Bu kişiler günde iki kez gömleklerini çıkarıp kendilerini kırbaçlardı. Onlar, kırbaçlama sonucunda bedenlerinden akan kanların, İsa'nın

³¹ Jones, 'Flagellants', s. 50.

³² Nakash, 'An Attempt to Trace the Origin of the Rituals of Ashura', s. 179.

³³ Agm., s. 179-180.

kanına karışacağına inanıp 33,5³⁴ gün süren bu acılı kırbaçlama sonucunda ruhlarının, günahın tüm lekelerinden temizleneceğini dile getirirlerdi. İşte bu ve benzeri düşünceler hareket içinde kabul görmeye başladıkça, ‘kurtuluşlarının’ aslında kendi ellerinde olduğuna dair fikir oluşmaya başlar. Böylece kilisenin veya rahiplerin aracılığına ihtiyaç hakkında sorular belirir ve onların, kurtuluş için çok da gerekli olmadığı düşünülür.³⁵ Tabiki bu nokta, Katolik Kilisesi’nin kabul edemeyeceği bir duruma doğru kayışı göstermektedir. Hareket yayıldıkça, kendilerini kırbaçlarken ‘ilahiler’ okuma gibi bir fenomen de kendini bariz bir şekilde ortaya koymaya başlar ve insanlar, şehirlerden, kasabalardan geçerken topluluk halinde hem kendilerini kırbaçlayıp hem de ilahiler söylerler.

Giderek büyüyen bu grubun içinde birtakım hikâyeler de yayılır. Bunlardan birine göre meleklerden bir tanesi, bu insanlara İsa’dan bir mektup getirmiştir. Mektupta ‘eğer kim kendini 33,5 gün kırbaçlarsa, Tanrısal lütuf altında olacaktır’ şeklinde bir tema vardır. Bu mektubun gerçekten gökten geldiğine ve doğru olduğuna inanılıp grubun birçok lideri bu mektubu, insanların önünde okumuştur.³⁶ Bu tür rivayetlerin yanında vizyonlara dayalı birçok anlatım da vardır. Bu öykülerden birine göre İsa, öğle yemeğini henüz bitirmiş bir köylüye genç bir adam şeklinde görünür. Ondan ekmek isteyince köylü, ‘hiç ekmek kalmadığını’ söyler. Bunun üzerine İsa, ‘tekrar dikkatlice bak’ deyince adam, üç parça daha ekmek görür. İsa, ona ‘bu ekmekleri şuradaki kuyuya at’ diye emreder. Adam, evin dışına çıkıp kuyuya yaklaştığında gözyaşlarıyla arınmış ve beyaz bir elbise giyen bir kadın görür. Kadın, köylüye, geri dönmesini ve o gence, ‘bu işi yapmaktan beni annen alıkoyuyor’ demesini salık verir. Köylü geri döner ve o kadının söylediklerini İsa’ya aktarır. İsa, onu tekrar gönderince kadın aynı cümleyi yineler. Köylü üçüncü kez geldiğinde İsa’nın emrini yerine getirir ve bir parça ekmeği, kuyuya atar. Bunun üzerine Meryem, kendisinin kim olduğunu köylüye açıklar ve ‘oğlu İsa’nın insanların günah içine batmalarına çok kızdığı için insanları yok etmeyi düşündüğünü, ekmeklerden her bir parçanın da insanlığın, üçte birini temsil ettiğini’ söyler. Bunu duyan adam, yere yığılır ve

³⁴ Teologlara göre İsa, dünyada 33,5 yıl kalmıştır. İşte bundan dolayı her yıla bir gün gelecek şekilde kendini 33,5 gün kırbaçlama öngörülmüş olabilir.

³⁵ Herman Haupt, ‘Flagellation, Flagellants’, s. 325; Jones, ‘Flagellants’, s. 50.

³⁶ Jones, ‘Flagellants’, s. 50; Cora Linn Daniels- C.M. Stevans (ed.), ‘Flagellation’, *Encyclopaedia of Superstitions, Folklore, and the Occult Sciences of the World*, II, (The Minerva Group), 2003, s. 1102.

Meryem'den, oğlunun böyle bir cezalandırmadan vazgeçmesi için yardım ister. Meryem, oğluna dua eder ve onu bundan vazgeçirir. İşte buna şahit olan köylü ve diğerleri, kabileler halinde yollara dökülür, kendilerini kırbaçlamaya başlar ve merhamet-barış ilahileri terennüm ederler.³⁷

Avrupa'nın değişik yerlerinde görülmeye başlanan kendini kırbaçlayanlar hareketinin temel özelliklerinden biri de Millenarist yani yeni bir binyıl ile Tanrısal krallığın kurulacağını beklemektir. Zira bu Millenarist tasavvurun arkasında Hıristiyanlıktaki Mesih beklentisi ve ardından kurulacak olan Tanrısal Krallık anlayışı yatmaktadır. Böylece bu grubun içindekiler, yeni bir zaman diliminin başlayacağını ve dünyanın sonu için hazırlanılmasının gerektiğini insanlara bildirme misyonunu deruhte ettiklerini iddia ederler.

Katolik Kilise otoriteleri, hareketin kendileri için içerdiği tehlikenin farkına varmakta gecikmezler. Bu açıdan en bariz endişe, grubun çok büyük bir güce ulaşmasıdır. Zira binlerce kişi bir anda bir şehirde veya kasabada ortaya çıkmakta ve peşlerine birçok kişiyi takabilmekteydi.

Ayrıca hareketin temel saiklerinden biri olan, 'kişinin kurtuluşunun kendi elinde olacağına' dair düşünce, kilise otoritelerince tehlikeli addedilir. Çünkü böyle bir durumda kurtuluş için kilisenin aracılığına ihtiyaç yoktur. İşte kilise her kim böyle bir düşünceye sahip ise onu takibat altına alıp eziyet etmeye hatta öldürmeye kadar bir dizi önlemler alır.

Bu arada toplumsal düzeni kurmak isteyen seküler otoriteler de bu ve benzeri uygulamalara başlar. Papa VI. Clement ve İmparator IV. Charles, bu hareketin yasaklanması (20 Ekim 1349'da) ve takibata alınması hususunda birlikte hareket ederler.³⁸

İlginçtir ki İkonoklazm (İkon kırıcılık) örneğinde de olduğu gibi kilise ve devlet, bu harekete karşı da birleşir. Zira VIII. yüzyılda ortaya çıkan İkonoklazm'ın arkasında da bir taraftan dinî saikler söz konusu iken öte yandan merkezi otoritenin, mistik oluşumları bir tehdit olarak algılaması da yatıyordu.

Bu arada Almanya'daki 'kendini kırbaçlayanlara' karşı da aynı tutum sergilenirken buradan da farklı gruplar çıkmaya başlar. Almanya'da Konrad Schmid'in apokaliptik beklentileri, 1360'larda Thuringia'da (Almanya) böyle bir grubun yaygınlaşmasında önemlidir. Zira o, son yargılama günününün 1369'a

³⁷ Philip Schaff, *History of the Christian Church*, VI, Michigan, 1957, s. 510.

³⁸ Jones, 'Flagellants', s. 50.

tekabül ettiğini belirtip herkesin tövbe etmesini salık verir. Bu gruptakiler, Waldensian hareketiyle³⁹ yakın bir ilişki içindedirler. Böylece Thuringia'daki 'kendini kırbaçlayanlar', tüm sakramentleri, kilisenin hiyerarşik ve ritüelistik öğretilerini reddederler. Bu resmi kilise için büyük bir başkaldırı sayılıp 1369'da Schmid de dahil birçok kişi yakılır. Hatta bunun sonucunda bazı müntesipleri, onu Enok ve İlyas ile ilişkilendirir. Bu hareket, XV. yüzyılın sonlarına kadar varlığını sürdürür.⁴⁰

Papalığın karşı çıkmasına rağmen 1399'da Fransa, İspanya ve İtalya'da da 'Beyazlar' (Albati veya Bianchi) denilen yeni bir kendini kırbaçlayanlar hareketi ortaya çıkar. Bu hareketin ivme kazanmasında İspanyol Dominik Vincent Ferrar'ın 'herşeyin sonu yaklaştı' şeklindeki apokaliptik söylemleri etkindir. 1400-1417 arasında belirtilen bölgelerde birçok kişi onu takip edip bu oluşuma katılır.⁴¹ 1414'de Conrad isimli bir keşiş, tanrısal ilham aldığını ve açıktan toplu kırbaçlama ayinlerinin yapılacağını belirtip hareketin yeniden canlanmasını sağlar. Hatta kendisinin Enok peygamber olduğunu, Papalığın ilga edilmesinin gerektiğini ve 'kan vaftizinin' dışında bir kurtuluşun olmadığını iddia eder. Bunun üzerine engizisyon toplanır ve bu kişiler takibat altına alınıp birçoğu yakılır.⁴²

Her ne kadar Papalığın ve devletin 'Kendini Kırbaçlayanlar Hareketi'ni ortadan kaldırma teşebbüsleri etkili olmuşsa da bu grubun içinden birçok kişi, 'insanın kurtuluşunun kendi elinde olduğuna ve kilisenin aracılığının gereksizliğine' dair bir düşünceye ulaşır. İşte bu tutum, Katolik Kilisesi tarafından heretik olarak görülür ve 1414-1418 yılları arasında yapılan Constance Konsili'nde bu konu gündeme getirilip onlar, 'heretik' ilan edilir.⁴³ Ayrıca 1601'de Fransa Parlemantosunu da her türlü 'kendini kırbaçlayan' grupları, heretik olarak kabul eder. Ancak buna rağmen 19. yüzyılda dahi Lizbon'da böyle bir uygulamanın yapıldığına şahit olanlar bulunmaktadır.⁴⁴

³⁹ Waldensian'lar, zengin bir tüccar olan Peter Waldo'nun, mistik bir tecrübeden sonra herşeyini dağıtması (1177) ve insanların anlayacağı şekilde İncil'in bazı bölümlerini tercüme edip vaazlarda bulunması ile başlayan bir oluşumdur. Fakirliği, kan akıtmamayı, Kutsal Kitabı öne çıkartan bir yaklaşımı vardır.

⁴⁰ Herman Haupt, 'Flagellation, Flagellants' s. 325.

⁴¹ Agm., s. 325.

⁴² Cooper, *Flagellation and the Flagellants*, s. 109.

⁴³ Jones, 'Flagellants', s. 50.

⁴⁴ Cooper, *Flagellation and the Flagellants*, s. 113.

XVI. yüzyıldan sonra kendini kırbaçlama fenomeni, Cizvit tarikatının da aracılığı ile Hindistan, İran, Japonya, Filipinler, Meksika gibi birçok ülkeye ulaşmış ve halen Güney Amerika'da birçok ülkede uygulanagelmıştır. Günümüzde Passion Play olarak isimlendirilen ve İsa'nın kırbaçlanması, çarmıha gerilmesi ve yeniden dirilmesininin sahnelendirildiği tiyatrolarda insanlardan bir kısmı İsa rolünü üstlenmekte ve onun maruz kaldığı bu tür işkencelere gönüllü katılmaktadır.

Bu hususta veba hastalığının kendi köylerine yayılmaması için dua edip eğer bu gerçekleşirse her on yılda bir Passion Play'i sahneleyeceklerine ant içen (1633) Oberammergau (Münih) köyü ayrıca dikkat çekicidir.⁴⁵

Sonuç

Buraya kadar anlatılanlardan da görüleceği üzere insanlık tarihinde bazen bir ceza bazen de Tanrıya yaklaşmak için bir yöntem olarak algılanan kendini kırbaçlama fenomeninin kökleri, her ne kadar antik dünyada bulunsa da bugüne kadar kendini taşıyabilmiştir. Bu açıdan kendini kırbaçlama, bazen insanların, Tanrı ile ilişki kurma, bazen ona yaklaşma, bazen bir anın yeniden yaşanması ve yaşatılması ve bazen de dinî birtakım öğretilerden kaynağını almaktadır.

Antik dünyadan Ortaçağ Hıristiyan dünyasına kadar ulaşan kendini kırbaçlama fenomeni, Hıristiyanlık'ta döneme, mekâna ve bağlama göre değişik algılanagelmıştır. Kendini kırbaçlayan grupların ülkeden ülkeye bazen yapı ve organizasyon olarak farklı tutumlar sergiledikleri görülmektedir. Zira İtalya'da çıktığında başlarında rahipler, piskoposlar bulunup kilise ile içi içe iken; kuzeye doğru yani Almanya, Hollanda, Fransa gibi ülkelerde ise daha bağımsız ve bazen kilise karşıtı bir yönelime dönüşür. Almanya'daki grupların ilahilerinde özellikle ibadet vecibesi, bedenin küçük düşürülmesi, ölüme hazırlık, günahların terk edilmesi ve hasımlarla tekrar bir araya gelmesine dair motifler ön plandadır.⁴⁶

Hıristiyanlık için düşünüldüğünde veba ve bunun gibi birtakım somut sebeplerin, bu oluşumun belirmesinde önemli rolü vardır. Ancak fenomenin, daha derinlerde ve tarih içinde belirli kişiler, yerler ve durumlarda farklı şekil aldığı kanaatindeyiz. Zira insanlığın var oluşundan bu yana kişilerin, daha asketik, daha sıkı bir tutum içinde olmaktan memnun olduklarına dair birçok

⁴⁵ Bu konuda geniş bilgi için bkz.: Josephine Helena Short, *Oberammergau and the Passion Play*, New York, 1910, s. 5-21.

⁴⁶ Schaff, *History of the Christian Church*, s. 506-507.

örnek bulunmaktadır. Çünkü ahlaken veya dinî olarak bakıldığında da ister tek tanrı isterse çok tanrıya tapılsın, bedenin aşağılanması ve bu dünyaya ait şeylerin ötelenmesi gibi bir düşünce her daim görülebilmektedir.

Kendini kırbaçlama denilen bu uygulama, Ortaçağ'dan bu yana her ne kadar bazen iniş ve çıkışlar yaşamış olsa da varlığını devam ettirmiştir. Günümüzde özellikle Filipinler ve Güney Amerika'da her yıl bu etkinlik düzenlenmekte ve gün geçtikçe daha da popüler hale gelmektedir. Hatta müteveffa Papa John Paul'un dahi, kendisini kırbaçladığına dair yakın tanıdıklarının şahitlikleri bulunmaktadır.⁴⁷

⁴⁷ <http://www.catholicnews.com/data/stories/cns/1000347.htm> (15.03.2010).